



انگلیسی به مثابه زبانی جهانی

ویراست دوم

دیوید کریستال

دکتر نگار داوری اردکانی

عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی

حسین مغانی

www.ketab.ir

سرشناسه	کریستال، دیوید، ۱۹۴۱ - م. Crystal, David
عنوان و نام پدیدآور	انگلیسی به مثابه زبانی جهانی/دیوید کریستال ؛ نگار داوری اردکانی، حسین مفانی.
مشخصات نشر	تهران: مشق شب، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	۲۰۰ص.؛ مصور، جدول.؛ ۱۷×۲۲سم.
شابک	978-600-5305-55-5
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: English as a global language
یادداشت	واژه نامه
موضوع	زبان انگلیسی -- کشورهای خارجی
موضوع	زبان انگلیسی -- کشورهای خارجی -- جنبه های اجتماعی
موضوع	زبان انگلیسی -- کشورهای انگلیسی زبان -- جنبه های اجتماعی
موضوع	زبان بین المللی
شناسه افزوده	داوری اردکانی، نگار، ۱۳۴۵ - ، مترجم
شناسه افزوده	مفانی، حسین، ۱۳۴۲ - ، مترجم
رده بندی کنگره	۱۳۹۰ الف۸/ک(۲۷۵) PE
رده بندی دیویی	۲۲۰
شماره کتابشناسی ملی	۳۳۹۶۳۲۰

انتشارات مشق شب

نام کتاب: انگلیسی به مثابه زبانی جهانی (ویراست دوم)

مؤلف: دیوید کریستال

مترجمان: دکتر نگار داوری اردکانی عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی - حسین مفانی

صفحه آرائی و تنظیم متن: انتشارات مشق شب

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول

چاپ: تابستان ۹۰

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

شابک: 978-600-5305-55-5

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر می باشد.

نشانی: تهران، میدان انقلاب، ابتدای خیابان قدس، ساختمان آنا تول فرانس (شماره ۳) واحد ۱۱

تلفن تماس: ۱۷-۶۶۹۶۲۵۱۶-۱۶۶۴۸۸۸۲۰

mashgheshab84@gmail.com

مقدمه ناشر

زبان انگلیسی، ضرورت توسعه

زبان انگلیسی به عنوان یکی از مهمترین ابزارهای ارتباطی برای استفاده از منابع و مآخذ علمی و پژوهشی و بهره‌گیری از فن‌آوری‌های پیشرفت، به شمار می‌رود، بنابراین برای دسترسی به اهداف توسعه، نیازمند سرمایه‌گذاری و توجه جدی به گسترش زبان انگلیسی هستیم. در دو دهه گذشته غفلت از گسترش زبان‌آموزی در جامعه، باعث از دست رفتن فرصت و مجال نشر زبان انگلیسی در کشور شده است. اما اکنون که جهان به سوی یکپارچگی پیش می‌رود، در عصر ارتباطات و اطلاعات باید این عقب‌ماندگی را جبران کنیم و فراگیری انگلیسی را به مثابه زبان بین‌المللی و مشترک مردم دنیا، همه‌گیر و عمومی سازیم. انگلیسی در بسیاری از کشورها زبان میانجی است و مهم‌ترین زبان دنیا در زمینه‌های مختلف در روابط بین‌الملل به شمار می‌آید. لذا توسعه در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، نظامی، صنعتی، فرهنگی و علمی و ایجاد روابط در سطح بین‌الملل، آموزش زبان انگلیسی را ضروری ساخته است.

کتاب "انگلیسی به مثابه زبان جهانی" کوششی است از سوی مولف آن دیوید کریستال که از پژوهشگران به نام مطالعه در حوزه زبان انگلیسی است. این کتاب با ترجمه سلیس و روان دکتر نگار داوری اردکانی و حسین معانی با پرداختن هوشمندانه، نخست به چرایی موضوع اشاره داشته و در ادامه تاریخچه و خاستگاه زبان انگلیسی را معرفی کرده است. کتاب "انگلیسی به مثابه زبان جهانی" پس از ارائه "مقدمه‌ای بر ویراست اول و دوم" با حفظ قواعد و اسلوب نگارشی در حوزه ترجمه در پنج فصل زیر به موضوع پرداخته است.

- ۱- چرا زبان جهانی
- ۲- چرا انگلیسی؟ ملزومات تاریخی
- ۳- چرا انگلیسی؟ ملزومات فرهنگی
- ۴- چرا انگلیسی؟ میراث فرهنگی
- ۵- آینده زبان انگلیسی جهانی

زبان انگلیسی زبان بیگانه نیست، زبان مشترک مردم دنیاست

جمله مشهوریست که می‌گوید هر که دو زبان را بداند در حکم دو نفر است. دانستن زبان انگلیسی یا هر زبان دیگر قبل از آنکه در قالب یک رشته توضیح داده شود یک امکان فوق‌العاده مناسب است. برای استفاده از کتاب‌ها و مقالاتی که دوست داریم بدون هیچ‌گونه واسطه‌ای آنها را مطالعه کنیم، بهترین ترجمه‌ها و ماهرترین مترجمان آنچه به ما می‌رسانند به اندازه اصل یک اثر نمی‌تواند گویا باشد. علاوه بر آن موجبات افزایش درک متقابل جوامع انسانی از آداب و رسوم، فرهنگ و خصوصیات متنوع قومی و ملی هم است.

بدین ترتیب، اهمیت دانستن زبان و برقراری ارتباط میان انسان‌هایی با فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف به خوبی آشکار می‌شود. اهمیت برقراری ارتباط و انتقال تجارب و اطلاعات، در دنیای بزرگ اما کوچک شده امروز، به ویژه برای ملت‌های صاحب فرهنگ و تمدن دوچندان است. از همین روست که کارشناسان و مترجمان زبان‌های خارجی به مثابه پل‌های ارتباطی میان تمدن‌ها و فرهنگ‌ها عمل می‌کنند.

ما امیدواریم تحولی در دانشگاه‌ها و سایر مراکز علمی و تحقیقاتی حاصل شود و امکان بهره‌گیری از پیشرفت روز دنیای توسعه یافته فراهم‌تر شود، متون آموزشی و تخصصی ما از قدمت بعضاً چند ده سالگی خارج شود، خانواده‌ها و به‌ویژه فرزندانمان امکان استفاده مفید از مزایای اینترنت را بیابند، به تحقق دولت الکترونیک و شهرهای الکترونیکی کمک شود، سفرهای خارجی گسترش یابد و بعضاً بخاطر ندانستن زبان - غیرمعمول وجود سایر شرایط - فرصت‌ها از جمله معرفی فکر و فرهنگ غنی ایرانی - اسلامی از بین نرود و برای بسیاری از دنیا ناشناخته نباشیم. انتشار کتاب انگلیسی به مثابه زبان جهانی تلاشی در مسیر و خاستگاه این اهداف است.

مقدمه مترجم

امروز این امر کمابیش بدیهی تلقی می‌شود که انگلیسی تبدیل به زبانی جهانی شده است. در واقع، سرعت رشد و گسترش انگلیسی، که بی‌تردید از فرایندهای فزاینده جهانی شدن نیز تأثیر می‌پذیرد، به گونه‌ای است که کمتر حوزه‌ای را می‌توان یافت که از نفوذ این زبان در امان مانده باشد و یا بماند. از این جهت، با قزوینی یافتن شمار گویشوران غیربومی زبان انگلیسی در مقایسه با گویشوران بومی این زبان، مفهوم مالکیت آن تحول یافته و زبان‌های انگلیسی جدیدی به منصه ظهور رسیده‌اند، که این خود مستلزم نوعی بازنگری درباره زبان، زبان‌های ملی، معیار زبانی و همچنین مفاهیم یادگیری و آموزش زبان انگلیسی است. به همین دلیل، لازم است ماهیت حوزه‌های گسترش و کاربرد انگلیسی شناخته شده دلایل گسترش و تداوم سیطره بلامنازع این زبان در سراسر جهان بازکاویده شود و نگرش‌های سنتی زبان‌آموزان و آموزگاران انگلیسی به این زبان مورد بازبینی قرار گیرد.

به طور کلی، می‌توان ادعا نمود که در عصر حاضر، زبان انگلیسی از مفهوم یکپارچه و همگون خود — که عمدتاً به کشورهای محدود می‌شود که انگلیسی، زبان بومی یا مادری آنها محسوب می‌شود (کشورهایی مانند آمریکا، انگلستان، کانادا، استرالیا و نیوزلند) — فاصله گرفته و به موازات بیشتر شدن شمار گویشوران غیربومی این زبان در مقایسه با گویشوران بومی آن، به زبانی ناهمگون و غیریکپارچه تبدیل شده و معیارهای آن صورتی بومی شده یافته است، به طوری که در حال حاضر، می‌توان در اکناف جهان شاهد پیدایش گونه‌های آمیخته‌ای بود که انگلیسی جزئی از آنها است و خود تحت عناوین و القاب گوناگونی نامگذاری شده‌اند که از جمله آنهاست فرانگلیسی، تکس مکس، چینگلیسی، ژاپنگلیسی، سینگلیسی، اسپانگلیسی، دانگلیسی، پنگلیسی و غیره. این زبان‌های نوظهور را به طور کلی ذیل عنوان کلی‌تر «زبان‌های انگلیسی جدید» مورد بررسی قرار می‌دهند و هدف از شکل‌گیری آنها نیاز به اظهار هویت ملی است. بر این اساس، برخلاف این باور عام مبنی بر اینکه امروز بیش از زمان دیگری، زبان‌های ملی از جانب تأثیرات انکارناپذیر بالقوه‌ای که از محل زبان انگلیسی و جایگاه بلامنازع این زبان به عنوان زبان جهانی ناشی می‌شود، مورد تهدید قرار گرفته‌اند، دیوید کریستال معتقد است که رابطه میان ظهور زبان جهانی با مرگ یا زوال زبان‌های ملی، صرفاً رابطه‌ای محدود و ضعیف است. او استدلال می‌کند که رواج انگلیسی به عنوان یک زبان حقیقتاً جهانی در سال‌های اخیر، جریان حمایت از زبان‌های محلی و ملی را تشدید کرده و در بسیاری از کشورهای جهان به شکل‌گیری جنبش‌های حمایت از حقوق زبانی منجر شده است. به دیگر بیان، درک رویکرد نظری کریستال به مطالعه انگلیسی جهانی مستلزم توجه به دو نیروی مختلف است: در یک سر طیف، کریستال بر اهمیت بوم‌شناسی زبان و توجه به حفظ تنوع زبان‌های ملی و محلی به عنوان گنجینه دانش و فرهنگ ملت‌های مختلف اشاره دارد و در سر دیگر طیف، اهمیت فزاینده رشد و گسترش انگلیسی به عنوان زبانی جهانی را مورد بررسی قرار می‌دهد، زبانی که با ایجاد سهولت در امر برقراری ارتباط در سطحی جهانی، موجبات ایجاد فرصت‌های تبادل فرهنگی، همکاری و مشارکت و نیز دستیابی به فهم و درک متقابل در سطح بین‌المللی را فراهم می‌سازد.

انگلیسی به مثابه زبانی جهانی

(ویراست دوم)

دیوید کریستال^۱ که یکی از صاحب‌نظران عرصه مطالعه پیرامون زبان انگلیسی تلقی می‌شود، در این اثر پویا و واقعیت‌بنیاد به بررسی علل ظهور و پیدایش انگلیسی به عنوان زبانی جهانی پرداخته و پیشینه تاریخی، جایگاه کنونی و نیز امکانات بالقوه این زبان را در مقام زبان بین‌المللی در عرصه ارتباطات به بحث و گفت‌وگو گذاشته است. انگلیسی با برخورداری از یک میلیارد و پانصد میلیون گویشور در سطح جهان، «موفق‌ترین» زبان در طول تاریخ به شمار می‌رود. با این حال، مؤلف از هر گونه جانبداری و بزرگ‌نمایی در این زمینه احتراز ورزیده، به گونه‌ای دقیق و سنجیده و در عین حال با لحنی گیرا، به ارائه کلام در این زمینه اهتمام ورزیده است. ویراست جدید این کتاب دربردارنده بخش‌هایی جدید (درباره موضوعاتی چون مشخصه‌های زبان‌شناختی گونه‌های انگلیسی جدید، آینده انگلیسی به عنوان زبانی جهانی، و نیز احتمال پیدایش «خانواده زبان‌های انگلیسی»)، با نوشت و همچنین یک فهرست کتابنامه‌ای کامل است. علاوه بر این، کلیه اطلاعات آماری ارائه شده در کتاب نیز روزآمد شده است. تألیف پیش رو، طیف وسیعی از خوانندگان را شامل اساتید، دانشجویان، متخصصان زبان‌شناس، سیاستمداران، عامه مردم، علاقه‌مندان به مطالعات زبانی، و به طور کلی همه افرادی را که صرف نظر از ملیت آنها، به نوعی با زبان انگلیسی در ارتباط می‌باشند، در بر می‌گیرد.

دیوید کریستال از برجسته‌ترین و شاخص‌ترین زبان‌شناسان جهان به شمار می‌رود. مهم‌ترین تألیفات پیشین او عبارتند از: دانشنامه زبان کمبریج^۲ (۱۹۸۷؛ ویراست دوم، ۱۹۹۷)، دانشنامه زبان انگلیسی کمبریج^۳ (۱۹۹۵)، مرگ زبان‌ها^۴ (۲۰۰۰)، زبان و اینترنت^۵ (۲۰۰۱) و واژگان شکسپیر^۶ (۲۰۰۲). با همکاری بن کریستال^۷، دیوید کریستال، مؤلف مشهور بین‌المللی، ویراستار، مدرس دانشگاه و گوینده رادیو و تلویزیون، به پاس خدمات ارزنده خود در راستای مطالعه و آموزش زبان انگلیسی، در سال ۱۹۹۵ مفتخر به دریافت نشان افتخاری امپراتوری بریتانیا^۸ گردید. برخی از آثاری که او ویراستاری آنها را بر عهده داشته است، عبارتند از: دانشنامه کمبریج^۹ (۲۰۰۰ - ۱۹۹۰)، در باب واژگان^{۱۰} (۲۰۰۰)، با همکاری هیلاری کریستال^{۱۱} و دانشنامه جدید پنگوئن^{۱۲} (۲۰۰۰).

1. David Crystal
2. The Cambridge Encyclopedia of Language
3. The Cambridge Encyclopedia of English Language
4. Language Death
5. Language and the Internet
6. Shakespeare's Words
7. Ben Crystal
8. Order of the British Empire (OBE)
9. The Cambridge Encyclopedia
10. Words on words
11. Hilary Crystal
12. The New Penguin Encyclopedia

فهرست مطالب

فهرست جدول‌ها

درآمدی بر ویراست دوم

درآمدی بر ویراست اول

۱. چرا زبان جهانی؟

- زبان جهانی چیست؟
- زبان جهانی چگونه به وجود می‌آید؟
- چرا به زبان جهانی نیازمندیم؟
- خطرات زبان جهانی کدامند؟
- آیا می‌توان از گسترش زبان جهانی جلوگیری نمود؟
- دوره‌ای بحرانی

۲. چرا انگلیسی؟ ملزومات تاریخی

- خاستگاه
- آمریکا
- کانادا
- دریای کارائیب
- استرالیا و نیوزلند
- آفریقای جنوبی
- آسیای جنوبی
- آفریقای استعماری سابق
- آسیای جنوب شرقی و جنوب اقیانوس آرام
- دیدگاهی جهانی

۳. چرا انگلیسی؟ ملزومات فرهنگی

- تحولات سیاسی
- دسترسی به دانش
- امری بدیهی

۴. چرا انگلیسی؟ میراث فرهنگی

- روابط بین‌المللی
- رسانه‌های گروهی
- مطبوعات
- تبلیغات
- صدا و سیما
- سینما
- موسیقی پاپ
- سفرهای بین‌المللی
- امنیت بین‌المللی
- آموزش
- ارتباطات
- حضور در زمان و مکان مناسب

۵. آینده زبان انگلیسی جهانی

- عدم پذیرش انگلیسی
- نگرش‌های متضاد: موقعیت آمریکا
- زبان‌های انگلیسی جدید
- مشخصه‌های زبان شناختی زبان‌های انگلیسی جدید
- دستور
- واژگان
- رمزگردانی
- حوزه‌های دیگر
- آینده انگلیسی به مثابه زبانی جهانی
- خانواده زبان‌های انگلیسی
- رویدادی بی‌نظیر؟

فهرست جدول‌ها

۱. انگلیسی‌زبان‌ها در سرزمین‌هایی که زبان انگلیسی در آنها حضور ویژه داشته است.
۲. نرخ رشد سالانه جمعیت چند کشور (۲۰۰۱ - ۱۹۹۶).
۳. شمار گویشوران مهم‌ترین زبان‌های جهان در سال ۲۰۰۰
۴. (الف) برخی از کاربردهای متفاوت عبارات قیدی میان دو گونه انگلیسی بریتانیایی و آمریکایی
(ب) برخی از تفاوت‌های کاربردی جفت‌های (قید + صفت) در گونه محاوره‌ای انگلیسی بریتانیایی و آمریکایی
۵. برخی از مشخصه‌های (بالقوه) تمایزدهنده دستوری در گونه‌های انگلیسی جدید
۶. برخی از کاربردهای متفاوت هم‌آیی‌ها و اصطلاحات انگلیسی در پاکستان، نیجریه و غنا

www.ketabpaz.com

درآمدی بر ویراست دوم

اگر چه کتاب پیش‌رو — انگلیسی به مثابه زبانی جهانی — در سال ۱۹۹۷ به چاپ رسید، با این حال زمان نگارش آن سال ۱۹۹۵ بوده است، که با توجه به سرعت و شتاب تحولات زبانی در سطح جهانی، فاصله میان زمان تألیف ویراست نخست این کتاب تا سال ۲۰۰۲، فاصله زمانی‌ای بسیار طولانی به شمار می‌رود. با توجه به رشد شتابناک گونه‌های زبانی جدید به واسطه گسترش فراگیر فناوری اینترنت در سطح جهان، روند روبه‌رشد میزان آگاهی مردم نسبت به چالش‌های پیش روی زبان‌های در معرض خطر و نیز رشد فزاینده میزان شناخت عام نسبت به موقعیت جهانی زبان انگلیسی، دهه ۱۹۹۰ دهه‌ای انقلابی در عرصه زبان به شمار می‌رود. در این راستا، بخش بسیار وسیعی از آثار مهم و برجسته انتشار یافته در این دهه، به بررسی و تحلیل موضوع جهانی شدن پایگاه زبان انگلیسی پرداخته‌اند. در حالی که فعالیت‌های علمی انجام شده در دهه‌های پیشین عموماً از ماهیتی آزمایشی و مقدماتی برخوردار بودند، به موقعیت‌هایی خاص و منفرد محدود می‌شدند، تصویری بی‌پایه و اساس از موضوع مورد نظر ارائه می‌کردند، فاقد هر گونه چارچوب اجتماعی — زبانی خاص بودند و به علاوه، بر گونه نوشتاری زبان (مشخصاً گونه ادبی) تمرکز ویژه داشتند، با این حال، در دهه ۱۹۹۰ بررسی بر روی گونه‌های گفتاری زبان فزونی گرفت و از این رهگذر، میزان گسترده‌تری از داده‌های توصیفی گردآوری شده و تلاش‌هایی نیز به منظور تبیین پدیده مورد وصف و در نتیجه، انجام پیش‌بینی‌های جامع و عالمانه در این زمینه صورت پذیرفت.

در این دهه، در نتیجه تلفیقی از مشاهدات و گمانه‌زنی‌های فردی حاصل از دهه‌های پیشین و با تمرکز صرف بر پدیده انگلیسی جهانی، چندین کتاب در باب زبان انگلیسی به طبع رسید. تا پایان این دهه و در نتیجه نگرش‌های متفاوت در این زمینه، رویکردهای نظری مهمی مطرح گردید و این خود به شکل‌گیری مباحثاتی گوناگون توسط نویسندگان مختلف انجامید. بنابراین، با تأمل در ویراست نخست کتاب پیش‌رو دریافتیم که این ویراست مشخصاً از ماهیتی گذشته‌نگر برخوردار بوده، مؤلفه‌های تاریخی مؤثر بر پیدایش موقعیت فعلی انگلیسی در جهان را باز می‌کاود. اگر چه در این ویراست از هر گونه پیش‌بینی قاطع در مورد آینده زبان انگلیسی خودداری نمودم، با این حال بر آن بودم که «گسترش و تداوم جایگاه جهانی زبان انگلیسی در حال حاضر مستقل از هر گونه مؤلفه اجتماعی است» (ویراست نخست، ص. ۱۳۹). به باور نگارنده، سرعت پیشرفت و رشد زبان انگلیسی در سطح جهان به گونه‌ای است که به نظر نمی‌رسد هیچ نیرویی قادر باشد جریان گسترش مداوم و فزاینده آن را به عنوان زبان میانجی جهانی، حداقل در آینده‌ای نزدیک و قابل پیش‌بینی، متوقف نماید. زبان‌شناسان دیگر، رویکردهای متفاوتی را به این حوزه از مطالعات زبانی اتخاذ کرده‌اند. برای مثال، دیوید گراچول^۱ در اثر خود با نام آینده زبان انگلیسی^۲ که به سال ۱۹۹۸ انتشار یافته است، با بررسی موقعیت فعلی زبان انگلیسی و نیز تحلیل گرایش‌های جدیدی که ممکن است آینده این زبان را تحت‌الشعاع قرار دهد، به پیش‌بینی‌هایی در این زمینه دست یازیده است. به باور او، رشد روزافزون انگلیسی به طور حتم پایان‌پذیر است، او با تأکید بر پیش‌بینی ناپذیری ماهیت کاربرد زبان، مدعی است که «انگلیسی ممکن است [سرانجام] جایگاه جهانی خود را از دست دهد» (ص. ۶۰). او همچنین بر این مدعا است که سلسله مراتب‌های زبانی جدیدی در طول سده جدید به وقوع خواهد پیوست که در نتیجه آن، موقعیت جهانی انگلیسی متزلزل تر می‌شود. پس از آن، تام مک‌آرتور^۳ در اثر خود با نام زبان‌های انگلیسی^۴، که این نیز به سال ۱۹۹۸ منتشر گردید، با اتخاذ رویکردی همزمانی‌تر، مفهوم یکپارچه انگلیسی را آسیب‌پذیر قلمداد نمود. او با تأکید ویژه بر دگرگونی‌هایی که در نتیجه گسترش انگلیسی در سطح

1. David Graddol

2. The Future of English

3. Tom McArthur

4. The English Languages

جهان در این زبان به وقوع پیوسته است، بر آن بود که انگلیسی دستخوش تغییرات اساسی و بنیادینی شده است که ممکن است سرانجام به تجزیه این زبان و تبدیل آن به یک «خانواده زبانی» منجر شود.

نقش تألیفاتی اینچنین، برجسته‌سازی برخی از مؤلفه‌ها و مشخصه‌هایی بوده است که مبنای مطالعات تجربی آینده را تشکیل می‌دهند. تأثیر این آثار به گونه‌ای بوده است که شمار فرضیاتی که پیش از این معدود بودند، اکنون رشد قابل ملاحظه‌ای را تجربه کرده است. دسته‌ای از این فرضیات، در حوزه کاربرد زبان می‌گنجند: برای مثال، برخی عوامل سیاسی، اقتصادی، جمعیت‌شناختی و اجتماعی به طور بالقوه در پیدایش زبان جهانی دخیل‌اند. این دسته از عوامل و مؤلفه‌ها در سطح محلی - منطقه‌ای (مثل تأثیر گذاری بر زبان‌های اقلیت و زبان‌های در معرض خطر) اعمال می‌شوند، با این حال تأثیر این عوامل در سطح جهانی مورد بررسی قرار نگرفته است. دسته‌ای دیگر از این فرضیات، با ساختار زبان در ارتباطند: برای مثال، چگونگی تأثیر عوامل منطقه‌ای و اجتماعی بر میزان رشد گونه‌های زبانی و پیدایش تحولات زبانی مشخصه بارز حوزه‌هایی چون جامعه‌شناسی زبان و گویش‌شناسی است؛ در عین حال بررسی عملکرد این فرایندها در سطح کلان نیازمند مطالعات بیشتر است. برای مثال، پیش‌بینی پیدایش گونه‌های مختلف زبان انگلیسی توسط مک‌آرتور، موضوعاتی چند را به ذهن متبادر می‌سازد، که از جمله آنهاست پیدایش خانواده زبان‌های انگلیسی، ظهور گونه‌های مختلفی از چندزبان‌گونه‌گی (صورت تکثر یافته مفهوم دوزبان‌گونه‌گی)، پیچیده‌تر شدن مفهوم «گونه معیار» و تشکیل گونه‌های مختلفی از پدیده چندگویشی. تاکنون الگوی رده‌شناختی مناسبی از موقعیت‌های بسیار متنوعی که چه از نظر فیزیکی (برای مثال، به واسطه جابجایی جمعیت و توسعه اقتصادی) و چه از نظر مجازی (برای مثال، به واسطه ارتباط از طریق اینترنت و پیدایش ماهواره) در نتیجه برخورد زبان‌ها در عرصه جهانی شدن خلق شده، صورت پذیرفته است.

انگلیسی به مثابه زبانی جهانی در ابتدا به شیوه‌ای ساده و بی‌پیرایه نوشته شد و به منظور پرهیز از ایجاد اختلال در جریان کلام برای مخاطب عام، پانوش‌ها و نیز فهرست کامل منابع آن حذف گردید و چنانچه ذکر ارجاعی خاص ضروری می‌نمود، در متن کتاب لحاظ می‌گردید. با گذشت چندین سال از تألیف ویراست نخست این کتاب و نیز با توجه به بروز تحولات قابل ملاحظه در زمینه مطالعات زبانی، اکنون ضروری است که با توجه به رشد چشمگیر پیشینه موضوعی درباره زبان جهانی، نظام ارجاعی کاملی از این آثار فراهم شده، ملاحظات بسیار بیشتری در نظر گرفته شود. این امر من را بر آن داشت تا رویکرد علمی‌تر و دقیق‌تری را در ویراست دوم این کتاب اتخاذ کنم. مهم‌ترین تغییری که در محتوای ویراست دوم این کتاب صورت گرفته، افزودن بخش مفصلی در زمینه توصیف و تحلیل مشخصه‌های ساختاری «زبان‌های انگلیسی جدید» به فصل ۵ است، که این خود پیامد دسترسی بسیار بیشتر به نتایج حاصل از مطالعاتی توصیفی است که در مقایسه با دهه قبل، رشد قابل ملاحظه‌ای را تجربه کرده است. افزون بر این، همه اطلاعات آماری مربوط به جمعیت کشورها و همچنین میزان تخمینی کاربرد زبان (انگلیسی) توسط آنها نیز مطابق با سال ۲۰۰۱ روزآمد شده است.

درآمدی بر ویراست نخست

زبان انگلیسی از رشد زایدالوصفی برخوردار بوده است. در سال ۱۹۵۰ هر گونه تصویری از زبان انگلیسی به عنوان یک زبان حقیقتاً جهانی، تصویری گنگ، مبهم و صرفاً نظری به شمار می‌رفت که در هاله‌ای از بی‌ثباتی‌ها و ناپایداری‌های سیاسی حاصل از جنگ سرد قرار داشت و تبیین هر گونه تعریف دقیق و سمت و سوی مشخصی برای آن غیرممکن می‌نمود. با گذشت پنجاه سال، زبان انگلیسی جهانی به واقعیتی سیاسی و فرهنگی تبدیل شده است. پرسشی که اکنون به ذهن متبادر می‌شود، آن است که وقوع این تحول چشمگیر زبانی در چنین مدت کوتاهی را چگونه می‌توان توجیه نمود؟ و چرا زبان انگلیسی، و نه زبانی دیگر، به چنین جایگاهی در عرصه بین‌المللی دست یافته است؟ بر این اساس، اثر پیش‌رو می‌کوشد تا پاسخ مناسبی را برای این پرسش‌ها فراهم آورد.

رشد فزاینده آگاهی‌ها درباره شرایط اجتماعی و فرهنگی حاکم بر جایگاه زبان، وقوع تغییرات زبانی در نتیجه پیشرفت در حوزه جامعه‌شناسی زبان و نیز اهتمام دانشنامه‌هایی چند در زمینه گردآوری اطلاعاتی دقیق و سنجیده درباره کاربرد زبان جهانی، پرداختن به مفاهیم فوق‌الوصف در این برهه از زمان را امری امکان‌پذیر ساخته است. افزون بر این، انجام یک رشته مباحثات و تبادل نظرها پیرامون نقش این زبان در حال حاضر بسیار ضروری می‌نماید. کاربرد زبان انگلیسی در چندین کشور مجادلاتی سیاسی را برانگیخته و مناقشات جنجال‌برانگیزی را در زمینه جایگاه فعلی و موقعیت آینده آن دامن زده است. آیا می‌توان ادعا نمود که ظهور زبان انگلیسی به عنوان زبانی جهانی امری مهارنشدنی است؟ پاسخ بدین سؤال مستلزم در نظر گرفتن عواملی است که در این جریان دخیلند.

نوشتن کتابی درباره زبان جهانی بی آن که منجر به برداشتی سیاسی شود، امری دشوار است. در واقع، از آنجا که زبان، بارزترین و بدیهی‌ترین شاخص هویت یک ملت به شمار می‌رود، بنابراین هر گونه بررسی در زمینه زبان (جهانی)، به سادگی سمت و سوی سیاسی می‌یابد. نمود بارز چنین وضعیتی را می‌توان در کشورهای پهناوری نظیر هند، مالزی و ایالات متحده آمریکا مشاهده نمود. مناسب‌ترین رویکرد به مطالعه زبان جهانی، رویکردی بی‌طرفانه و عاری از تعصب است. رویکرد انتخابی به نگارش کتاب پیش رو نیز رویکردی مستقل و خنثی است. این رویکرد کمابیش بر اساس مطالعات تاریخی انجام شده توسط نگارنده به منظور تألیف دانشنامه زبان انگلیسی کمبریج پی‌ریزی شده است، با این حال دامنه آن بیش و کم گسترده‌تر شده است تا بررسی جامع‌تر و دقیق‌تر مؤلفه‌های فرهنگی دخیل در این امر را نیز دربر گیرد. در این کتاب کوشیده می‌شود تا سیر تحول انگلیسی جهانی به گونه‌ای واقع‌گرایانه و فارغ از هر گونه ملاحظات سیاسی ارائه شود و بر خلاف آثار [تبعیض‌آمیز] زیادی که درباره زبان انگلیسی و به زبان انگلیسی نوشته شده است، از هر گونه جانبداری از این زبان خودداری گردد.

به عنوان یک قاعده کلی، مؤلفان همواره باید رویکرد اتخاذی خود به موضوعات مناقشه‌آمیز را برای طیف خوانندگان خود مشخص و تبیین سازند. به پیروی از این قاعده، رویکرد اتخاذی به مطالعه و بررسی موضوع این کتاب نیز در زیر ارائه شده است. من به دو اصل زبانی — که به اعتقاد برخی از مردم، ناقض یکدیگر می‌باشند — اعتقاد راسخ دارم. به باور من، این دو اصل، دو روی یک سکه‌اند:

- چندزبانگی، منبع جهانی شگفت‌انگیزی است که بینش و چشم‌اندازهای متفاوتی را پیش روی ما

گشوده و در نتیجه، درک کامل تر و عمیق تر ماهیت ذهن و روح انسان را امکان پذیر ساخته است. در جهان ایده‌آل من همه افراد، حداقل دوزبانه‌اند. من خود در جامعه‌ای زندگی می‌کنم که دو زبان — ولزی و انگلیسی — در کنار یکدیگر رواج دارند و دستیابی به مزایای بیشتری را برای من، به عنوان یک عضو از دو فرهنگ متفاوت، امکان پذیر می‌سازند. بخش عمده‌ای از فعالیت‌های علمی و دانشگاهی من به عنوان پژوهشگر در حوزه زبان‌شناسی همگانی، همواره صرف ترغیب مردم به جدی گرفتن موضوع زبان و زبان‌ها بوده است تا از این رهگذر، تا آنجا که ممکن است، در حفظ میراث زبانی‌امان بکوشند.

• زبان مشترک، منبع جهانی شگفت‌انگیزی است که به نحو بی‌سابقه‌ای، قابلیت درک متقابل را امکان پذیر ساخته و فرصت‌های تازه‌ای را به منظور انجام همکاری در سطح بین‌المللی برای ما فراهم نموده است. در جهان ایده‌آل من، همه افراد از تسلطی کامل بر یک زبان جهانی واحد برخوردارند. من اکنون بر زبانی که جهانی بودن آن بسیار بحث‌برانگیز بوده و در عین حال فرصت‌ها و مزایای بی‌شماری را برای من به همراه داشته است، تسلطی کامل دارم. بخش عمده‌ای از فعالیت‌های علمی و دانشگاهی من به عنوان فردی متخصص در حوزه زبان‌شناسی کاربردی، همواره صرف روشن ساختن و نمایاندن این فرصت‌ها و مزایا برای دیگران بوده است تا همه به طور یکسان از مزایای آن بهره‌مند گردند.

برخورداری از جامعه‌ای صلح طلب و مسالمت‌آمیز که اکثر مردم رؤیای آن را در سر می‌پروراندند، مستلزم رعایت هر دو اصل فوق است. اصل نخست ضامن هویت تاریخی ملت‌ها و پدیدآورنده حس احترام متقابل میان افراد است. در مقابل، اصل دوم باعث ایجاد فرصت‌های تبادل فرهنگی شده و ضامن نوعی فهم و درک متقابل در سطح بین‌المللی است. متأسفانه، گاه برخی از مردم این دو اصل را ناقض یکدیگر می‌دانند، که توجیه این طرز تلقی برای فردی چون من که در یک محیط حقیقتاً دوزبانه زندگی می‌کنم، به راحتی امکان پذیر است. با توجه به این که من در یک محیط دوزبانه زندگی می‌کنم و (قطع نظر از تخصص اصلی من به عنوان یک زبان‌شناس) همچنین با در نظر گرفتن احراز پست مدیریتی در یک مرکز هنری و فرهنگی، از مشکلاتی که ممکن است از محل منابع محدود مالی، اختلاف علایق و نیز تعصبات کورکورانه نشأت گیرد، آگاهی کامل دارم. من به طور مفصل با مقامات دولتی، سیاستمداران محلی و هیأت‌های اعطای بورس تحصیلی در مورد چگونگی رسیدن به تعادلی معقول میان این دو اصل در کشور ولز به بحث و گفت‌وگو پرداخته‌ام. این خود حاکی از آن است که من در مورد میزان دشواری دستیابی به توافقی عام در مورد مسائلی اینچنین، دچار هیچ گونه تردید و توهمی نیستم. علیرغم این همه، تلاش برای برقراری تعادل میان این دو اصل و رسیدن به توافقی عام در این زمینه در یک جامعه متمدن، مستلزم تلاشی مستمر و مداوم است و با توجه به پیامدهای احتمالی عدم دستیابی به این تعادل در سطح جهانی، این نیاز در این سطح اهمیت و ضرورت بسیار بیشتری می‌یابد.

پیشنهادهای تألیف این کتاب از سوی مائورو ای. موجیکا^۱، مدیر سازمان گسترش انگلیسی آمریکایی^۲ — بزرگترین سازمانی که در تلاش بوده است تا انگلیسی را زبان رسمی آمریکا سازد — مطرح شد. او نیازمند کتابی بود که بتواند به گونه‌ای موجز و واقع‌گرایانه و به دور از هر گونه ملاحظات و جانبداری‌های سیاسی، فرایند جهانی‌شدن زبان انگلیسی را برای اعضای سازمانش تبیین نماید. کوشش برای یافتن چنین کتابی بیهوده بود. به علاوه، آن دسته از

1. Mauro E. Mujica

2. US English

تألیفات پیشین من که بررسی تاریخ این زبان را در دستور کار خود قرار داده بودند نیز در این زمینه کارگشا نبودند و تصویر کاملی را از همه عوامل اجتماعی-تاریخی دخیل در این امر به دست نمی‌دادند. هم از این رو بر آن شدم تا گزارش مختصری از چگونگی دستیابی انگلیسی به جایگاه جهانی را با هدف انتشار خصوصی برای اعضای آن سازمان فراهم نمایم. کتاب پیش‌رو حاصل بازنگری‌های فراوان و تجدید نظر در عنوان این گزارش مقدماتی، و نیز افزودن بخش‌های بیشماری به آن — مثل افزودن بخشی مجزا در باب موضوع «انگلیسی رسمی» در آمریکا و همچنین، اضافه کردن مطالبی جدید در مورد کاربرد انگلیسی در فناوری اینترنت — است. همچنین، پیشنهادات بسیار سازنده‌ای نیز از سوی گروهی از منتقدان و صاحب‌نظران بریتانیایی و آمریکایی، به نمایندگی از طرف ناشر این کتاب — انتشارات دانشگاه کمبریج — و با هدف ارتقای سطح کیفی دامنه و رعایت توازن در پرداختن به موضوعات آن ارائه گردید. از رندولف کِرک^۱، به ویژه به خاطر طرح پیشنهاداتی سودمند درباره بهبود اطلاعات آماری ارائه شده در فصل ۲، و از جفری نانبرگ^۲، به خاطر ارائه نظرانی مفید در باب شناخت هر چه بیشتر موقعیت و بافت آمریکا و همچنین فراهم نمودن اطلاعاتی منتشر نشده در زمینه فناوری اینترنت به منظور استفاده در فصل ۴، نیز بسیار سپاسگزاری می‌کنم.

در حالی که به باور برخی، ذکر هر گونه سازمان سیاسی در فرایند تبیین سیر تاریخ طبیعی یک پدیده موجب سوگیری ارزشی خواهد شد، کتاب پیش‌رو مستقل از هر گونه ملاحظات سیاسی نوشته شده است. در واقع، حتی چنانچه ایده اصلی این اثر از سوی سازمانی در خارج از محدوده سیاسی — زبان‌شناختی آمریکا مطرح می‌گردید، باز هم همین کتاب تألیف می‌شد. به طور خلاصه، انگلیسی به مثابه زبانی جهانی سه پرسش متفاوت را مطرح می‌سازد: زبان جهانی چگونه به وجود می‌آید؟ چرا زبان انگلیسی، گزینه‌ای اصلی برای پذیرش این نقش به شمار می‌رود؟ و آیا زبان انگلیسی همچنان چنین جایگاهی را حفظ خواهد نمود؟ امید است که کتاب پیش‌رو با فراهم نمودن بستری مناسب به منظور بررسی عوامل اجتماعی دخیل در موضوع مورد وصف، برای همه علاقه‌مندان به موضوعات زبانی، صرف نظر از دیدگاه‌های سیاسی آنها، سودمند واقع شود.

دیوید کریستال

هالی‌هد

1. Randolph Quirk

2. Geoffery Nunberg